

ПІСЛЯДИПЛОМНА ОСВІТА ЯК ІННОВАЦІЙНЕ СЕРЕДОВИЩЕ РОЗВИТКУ ІНДИВІДУАЛЬНОГО СТИЛЮ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ВЧИТЕЛЯ

XXI століття характеризується швидкими темпами розвитку технологічної, інформаційної, наукової, економічної сфер, що позначається на докорінних перетвореннях у сучасній системі освіти. Більш істотним стає протиріччя між об'ємом нарошення знань і фрагментарністю, обмеженістю умов для їхнього отримання у тій чи іншій освітній галузі. Тому одним із пріоритетних завдань сучасної освітньої політики України є створення та розвиток системи неперервної освіти, складовою якої є післядипломна освіта педагогічних кадрів. Питання післядипломної освіти педагогів у різних аспектах розроблялися у працях І. Жерносека, А. Зубка, Т. Сущенко, С. Крисюка, В. Олійника, Н. Протасової, А. Кузьмінського та інших.

Одне із важливих завдань післядипломної освіти – забезпечення особистості вчителя можливістю адаптуватися та ефективно діяти в динамічних умовах розвитку суспільства, а одним із шляхів його вирішення є розвиток та удосконалення індивідуального стилю професійної діяльності (ІСПД) вчителя. До питання формування, розвитку індивідуального стилю професійної діяльності вчителя зверталось багато вчених: Л. Андрощук, З. Вяткіна, Ж. Ковалів, Л. Макарова, А. Маркова, А. Ніконова, Н. Приходько та багато інших, зокрема у післядипломній освіті розвиток даної категорії досліджували російські науковці С. Ізмайлов, О. Чепкова.

У сучасних умовах функціонування післядипломної педагогічної освіти можливе лише за умови розвитку інноваційних процесів. Одним із способів розвитку ІСПД учителя є створення у післядипломній освіті інноваційного середовища, яке допомагало б учителям повною мірою реалізувати свої творчі здібності, розвивати індивідуальність, свій стиль діяльності шляхом використання нових, характерних лише йому способів і методів її здійснення. Проте очевидною залишається недостатня вивченість процесу розвитку ІСПД вчителя у системі післядипломної освіти засобами інноваційних технологій, шляхом створення відповідного інноваційного середовища.

Мета статті – визначити основні ознаки інноваційного середовища для розвитку індивідуального стилю професійної діяльності вчителя у системі післядипломної освіти.

Поняття «інновація» латинського походження і в перекладі означає нововведення, уперше з'явилося у XIX столітті у культурології. З цього часу починається довгий період переосмислення, трансформацій даної категорії у різних галузях. У педагогіці інноваційні процеси стали об'єктом наукових пошуків з 50-х років XX століття, а на вітчизняному ґрунті дослідження – лише декілька останніх десятиліть. До питання педагогічних інновацій зверталися М. Кларін, М. Поташник, Л. Подимова, В. Сластьонін та багато інших.

Інновації – це результат наукового пошуку, практичної діяльності та передового педагогічного досвіду вчителів. Інноваційна діяльність – це метадіяльність: інновації спричинюють зміни, якісні перетворення в інших видах діяльності. Педагоги-новатори – це творчі особистості, з власним поглядом на сутність навчально-виховного процесу, з високим інтелектуальним потенціалом, критичним ставленням до дійсності, спроможні шукати альтернативи та впроваджувати їх у випадку невідповідності між наявним та очікуваним (незадоволення результатами своєї діяльності).

Інноваційна направленість педагогічної діяльності передбачає включення вчителів у процес створення, освоєння та використання педагогічних інновацій у практиці навчання та виховання, що потребує створення у навчальному закладі будь-якого типу та рівня акредитації відповідного інноваційного середовища. В. Сластьонін визначає інноваційне середовище, як морально-психологічну обстановку, підкріплену комплексом заходів

організаційного, методичного, психологічного характеру, що забезпечує впровадження інновацій у навчальний процес [2, с. 155]. Завдання такого середовища полягає у розкритті творчого потенціалу кожного вчителя, його індивідуальності, зокрема індивідуального стилю професійної діяльності.

Індивідуальний стиль професійної діяльності (ІСПД) вчителя – це сукупність способів і прийомів виконання педагогічної діяльності, що обумовлена індивідуальними особливостями педагога та специфікою умов його діяльності й взаємодії з її суб'єктами. Це ніби власний неповторний «почерк» педагогічної діяльності. До цього поняття входять не лише система орієнтаційних, виконавських і контрольних дій (технологічний компонент), що співвідносяться з фазами педагогічної діяльності, але й індивідуально-типологічні (темперамент, сила/слабкість, рухливість нервової системи і т.д.), аксіологічно-мотиваційні, емоційно-комунікативні, рефлексивні характеристики.

У контексті професійного розвитку педагога ІСПД має пріоритетне значення, оскільки дає можливість учителям з різними індивідуально-типологічними особливостями (нервова система, здібності, темперамент, характер) однаково успішно виконувати одну і ту ж діяльність різними способами; удосконалення власного ІСПД допомагає на більш якісному рівні оволодіти педагогічною майстерністю, професіоналізмом, оптимізувати професійну діяльність відповідно до власних особистісних потреб, устремлінь, властивостей індивідуальності.

Довгий час вітчизняні педагоги були обмежені у виборі навчальної літератури, програм, а особливо у використанні нових технологій, прийомів та способів педагогічної діяльності. Це певним чином позначалося і на розвитку їхнього індивідуального стилю професійної діяльності, адже регламентація здійснення навчально-виховного процесу обмежувала їх творчість, інноваційний пошук.

В. Сластьонін виокремлює три стадії вираження процесу індивідуалізації вчителя у професійній діяльності: індивідуальні відмінності – несхожості у професійній поведінці та діяльності; індивідуальний стиль – індивідуальне поєднання способів та завдань професійної діяльності; індивідуальність – вираження неповторності, самобутності вчителя у праці, індивідуальний професійний світогляд [2, с. 54].

Характерними ознаками педагога, орієнтованого на інноваційну діяльність, на нашу думку, є такі:

- ініціативність;
- готовність до змін, перетворень;
- наполегливість;
- творчість;
- прагнення, устремління до саморозвитку, самореалізації та самоактуалізації.

Російська дослідниця О. Чепкова розглядає інноваційну діяльність як спосіб розвитку ІСПД педагога за умови його сформованості. Вона визначає педагогічну систему кожного конкретного педагога як предмет підвищення кваліфікації, «оновлення чи перетворення такої педагогічної системи є результатом інноваційної діяльності». На її думку: «Через інноваційну діяльність перевіряються наявні дані суб'єкта, його сутнісні сили, перш за все аналітичні, проектні, конструктивні, прогностичні та комунікативні уміння, актуалізується його потенціал» [3, с. 57].

Велике значення для освітніх інноваційних процесів має передовий педагогічний досвід (ППД). На думку І. Жерносека, ППД – це така навчально-виховна чи організаційно-педагогічна діяльність, у процесі якої стабільні позитивні результати у розв'язанні актуальних педагогічних проблем забезпечуються використанням оригінальних форм, методів, прийомів, засобів навчання та виховання, нових систем навчання та виховання або інтеграції вже відомих форм, методів, прийомів і засобів [1, с. 88]. Під час використання ППД іншими вчителями важливою умовою є розуміння педагогом, що необов'язково прийоми і методи, що були ефективними для одного так само спрацюють у іншого. У контексті ІСПД учителя, зрозумілою є потреба у співвідношенні власної

індивідуальності з конкретними педагогічними інноваціями, не варто сліпо наслідувати готові зразки та очікувати позитивних результатів.

О. Чепкова розмірковуючи над навчанням інноваційної діяльності як способом розвитку ІСПД учителя, зазначає, що таке навчальне середовище має бути створене на основі таких принципів, як дослідження, проблематизації, смислопошуку, актуалізації наявних знань, подієвості та самоздійснення [3, с. 69].

Створення інноваційного середовища у системі післядипломної освіти педагогів для розвитку їхнього індивідуального стилю професійної діяльності повинно мати, на нашу думку, такі ознаки:

- можливість вибору відповідно до індивідуальних потреб, здібностей, ІСПД педагога видів, форм оволодіння педагогічними інноваціями;
- оновлення змісту післядипломної освіти;
- створення позитивного емоційного середовища, психологічного мікроклімату;
- створення нових програм, спецкурсів, спецсеминарів, тренінгів як навчально-методичного ресурсу для розвитку ІСПД вчителя та відповідного комплексу методик діагностики ІСПД, інноваційної діяльності педагога;
- формування мотивації, ціннісних орієнтацій, готовності вчителя до інноваційної діяльності;
- розвиток рефлексивності вчителя з метою кращого розуміння особливостей своєї педагогічної діяльності;
- збирання, вивчення та поширення ППД, у контексті якого відбуватиметься ознайомлення вчителів з досвідом педагогів-новаторів, експериментаторів, акцентування на особливостях їхнього ІСПД;
- дослідницька направленість системи післядипломної освіти: включення педагога у дослідницьку діяльність.

Таким чином, функціонування системи освіти, зокрема й післядипломної можливе лише за умови розвитку інноваційних процесів, що передбачає творення нових форм і методів навчання, сучасних, прогресивних навчальних програм, технологій і т.д. Індивідуальний стиль учителя впливає на інноваційну діяльність, оскільки може її оптимізувати, перетворити на зручний інструмент. Створення відповідного інноваційного середовища у системі післядипломної освіти, що ґрунтуватиметься на принципах відкритості, проблематизації навчання з відповідним навчально-методичним забезпеченням надасть можливість учителю зрозуміти свій неповторний стиль діяльності.

Література:

1. Жерносек І.П. Організація методичної роботи в школі / І.П.Жерносек. – К. : ІСДо, 1995. – 108 с.
2. Слостенин В.А., Подымова Л.С. Педагогика: инновационная деятельность / В.А.Слостенин, Л.С.Подымова. – М. : ИЧП «Издательство магистр», 1997. – 224 с.
3. Чепкова О.Н. Развитие индивидуального стиля деятельности педагога в системе повышения их квалификации: дис. ...канд. пед. наук : 13.00.08 / Чепкова Ольга Николаевна. – Ростов-на-Дону, 2003. – 181 с.

У статті визначено основні ознаки інноваційного середовища для розвитку індивідуального стилю професійної діяльності вчителя у системі післядипломної освіти.

Ключові слова: інновації, інноваційне середовище, система післядипломної освіти, інноваційна діяльність учителя.

В статье определены основные признаки инновационной среды для развития индивидуального стиля профессиональной деятельности учителя в системе последипломного образования.

Ключевые слова: инновации, инновационная среда, система последипломного образования, инновационная деятельность учителя.

The article deals with the main features of innovative environment for the development of teacher's individual style of professional activity in the system of postgraduate education.

Keywords: *innovation, innovative environment, the system of postgraduate education, innovative teaching activity.*